

propagandisto, deziras. En ĉi tiu aspekto porpaca propagando do ne diferencu de militpropagando, kaj nepre ĝia efikeco ne estu malgrandigata de altaj idealisme-etikaj principoj.

Se montriĝas en la realo, ke propra intereso pli forte influas la homan agadon ol amo al la proksimulo, tia propagando apelaciu al la unua, kaj ne al la dua. Kaj ankaŭ porpaca propagandisto havu la kuraĝon mensogi, kiam tio necesas (kaj kiam tio ne necesas, li ne faru; cetere tute eblas, principe, ke propagandosistemo estas vera en ĉiu vorto).

Se, ekzemple, montriĝus, ke observitaj diferencoj inter homaj rasoj donas kaŭzon por la opinio ke la propra grupo reprezentas „superan” rason, kaj ke el tio ĉi povos rezulti konfliktoj, do porpaca propagando ne rajtas doni objektive-sciencan klarigon de la kunligitaj problemoj (kvankam, kompreneble, pro la pozitiva estimo antaŭ ĉi tiuj nocioj, ĝi asertu esti objektiva kaj scienca), sed tute konscie ĝi kaŝu, malklarigu kaj malgrandigu eventuale reale ekzistantajn rasdiferencojn. Kaj se, ekzemple, „esti senantaŭjuĝa” signifas por la publiko pozitivan valoron, ĉi tiu propagando devos sisteme etikedi la opinion ke ekzistas esencaj rasdiferencoj, kiel „antaŭjuĝon”, kaj ĝi enhavu de la vero nur tiom, kiom absolute ne eblas nei. En la propagando troviĝu nur tiu parto de la vero, kiu al la publiko povos servi kiel bonvena motivado por la de la propagandisto dezirata konduto. Kaj se ĉi tiu parto ne konsistigas en si fermitan tuton, oni devos kompletigi ĝin per ..... mensogoj? ....., nu, do per fantaziaĵoj aŭ „hipotezoj”.

Ĉi tio sonas sufiĉe makiavele, sed neniel signifas forĵeton de ĉia etiko; ĝi signifas nur forrifuzon de la unuflanka „vero”- kaj „objektiveco”-fanatiko kiun ĉi-rilate oni ankoraŭ tro emas rigardi kiel la fundamentan principon de ĉiu etiko. Tiom esenca kiom estas la strebado al objektiveco kaj vero en scienco, tiom akcesora, tiom senutila, kaj en iuj cirkonstancoj eĉ tiom malutila ĝi estas en farado de propagando. Konduto kaj konvinkoj ja ne estiĝas sur la bazo de objektivaj, logikaj kaj raciaj motivadoj, kaj oni do ankaŭ ne povas influu konduton en ĉi tiu maniero.

Anstataŭ intenco-etikon ĉi tie ni bezonas respondeco-etikon, kiu unue demandas: al kio kondukos la influado kiun mi praktikas, kaj ĉu la rezulto akordos kun la fundamentaj, ĝenerale akceptitaj valoroj kies realigo povos kontribui al „la laŭeble plej granda feliĉo por la laŭeble plej granda nombro da homoj”? Ni havu la kuraĝon rekoni, ke la celo vere sanktigas la rimedojn, kondiĉe ke la rimedoj ne estu kontraŭaj al la celo ..... kaj tiukaze ili laŭdifine jam ne estas „rimedoj”.

Pri la praktika plenumbleco de ĉi tiu programo, fine, jenon: ankaŭ por povi respondi la menciitan etikan demandon pri la rezulto de siaj agoj, necesas ke oni povu antaŭdiri tiun rezulton. Por tio ĉi, kiel jam dirite, necesa estas multe pli progresinta disvolviteco de la politikaj kaj sociaj sciencoj, kaj ĉi tiu disvolvado eble bezonas ankoraŭ jardekojn aŭ jarcentojn. Sed ni ĉiam povas komenci la plenumon de programo; la sola, kio povus nin paralizi

ĉe tio, estas la timo ke eble ni ne finos la taskon antaŭ la pereco de la mondo. Ĉar ĉi tiu timo ŝajnas superrega en iuj rondo, unu el la unuaj taskoj estos kontraŭbatali ĉi tiun timon, eĉ se ni ne povas proponi ion pli bonan ol la fido ke la mondo ankoraŭ dum iom da tempo daŭrigos sian stumblan iradon, ĝis ni scios pli kaj povos fari pli.

Se pri ĉi tiu temo ni volus diri pli ol ni supre jam faris, tio fariĝus ree tute nova ĉapitro, ne rekte koncernanta la temon de ĉi tiuj artikoloj kaj grandparte ekster la kompetento de la aŭtoro. Oni tamen faru al si la demandon, al kiu la respondo ĉi-supre fakte jam estas indikita: ĉu ĉi tiu timo, kiu, kiel ĉiu timo, ne povas esti racie motivata, eble estas en grava mezuro la sekvo de propagando?

Literaturo pri propagando: Kelkaj verkoj en kiuj troviĝas, apud aliaj temoj, bona pritrakto de diversaj aspektoj de propagando, estas:

1. R. T. La Piere kaj P. R. Farnsworth, *Social Psychology*, tria eldono, Novjorko, 1949. (Sufiĉe simpla enkonduko emfazanta socio-kulturajn faktorojn; en detalaj notoj la temo estas ofte pli funde kaj ankaŭ polemike traktata).

2. D. Krech kaj R. S. Crutchfield, *Theory and Problems of Social Psychology*, Novjorko 1948. (Multe pli malfacila ol 1, pli psikologie orientita).

3. L. W. Doob, *Political Opinion and Propaganda*, Novjorko, 1948. (Ĝis nun la plej multflanka enkonduko en ĉi tiun kampon; facile legebla, sed iom malkonciza kaj ne tre kritika).

4. B. L. Smith, H. D. Lasswell, kaj R. D. Casey, *Propaganda, Communication and Public Opinion*, Princeton, 1946. (Ĉi tiu verko enhavas, krom kelkajn mallongajn monografiojn, laŭsisteman bibliografion de 2558 titoloj).

5. T. R. Vallance, *Methodology in Propaganda Research*, Psychol. Bull. 48 1 (jan. 1951) (Konciza monografio klare formulanta ĉefe teoriajn kaj metodologiajn vidpunktojn).

ĈU ESPERANTO POVAS HELPI EN LA KONSERVADO DE PACO?

de W. P. ROELOFS.

Spite iun opozicion kontraŭ la interna ideo, oni ne povas nei ke multaj Esperantistoj venis al Esperanto ne ĉar ili atendis de ĝi tujan profiton por si persone, sed el iu idealismo, el iu sopiro al paco, ĉar iel ili kredis ke la eblo de senpera kontakto inter diversnacianoj helpas al reciproka kompreniĝo, al

reciproka estimo kaj ŝato, al internacia amikiĝo, kaj al paco. Kiel reala estas tio ĉi? Kiel fortaj estas ĉi tiuj influoj, kompare kun la malaj influoj kiujn efikas sur nin la propagandistoj de la militpreparo? Kun bedaŭro mi devas konstati ke la kontraŭpezo al ĉi tiu propagando, eĉ sur la esperantistoj mem, estas tre malgranda, dum por neesperantistoj ĝi estas praktike nula. *Amerika Esperantisto* kaj *El Popola Ĉinio* ambaŭ pentras per blanko kaj nigro, kun nur tiu ĉi diferenco, ke tio kion unu el ĉi tiuj gazetoj nomas blanka, laŭ la alia estas nigra, kaj inverse. Sendube la naciaj Esperanto-gazetoj ne estas taŭgaj por ludi rolon kiel kontraŭpezo. Eble ke internaciaj gazetoj, kiel Esperanto Internacia, La Praktiko, Heroldo de Esperanto kaj Sennaciulo iel povus helpi. Sed povas esti nenia dubo pri tio ke la tasko estus treege malfacila. La redaktoroj ja ne povas kontroli la ĝustecon de la informoj. Tiuj informoj devus veni de esperantistoj en la diversaj landoj, kaj devus concerni nur tion, pri kio la informantoj scias el propra sperto. Informoj el iliaj naci-lingvaj gazetoj, ĝenerale, estus senvaloraj, ĉar ilian fidindecon dubindigas la propaganda elemento. Kaj oni ne forgesu ke eĉ proprajn spertojn oni rigardas tra okulvitroj koloritaj; ja la interpreto de la spertoj tre varias laŭ tio, ĉu oni favoras al la reĝimo, aŭ kontraŭas al ĝi. Kaj do, por esti taŭge informita pri la vivo de la homoj en iu lando, oni bezonas informojn pri personaj spertoj de diversopiniaj homoj. Ja pri salajronivelo kaj kostoj de vivado oni povas sufiĉe objektivite informi, ĉar tie temas pri mezureblaj aferoj, esprimeblaj per nombroj. Sed kiam temas pri ĉiaspecaj liberoj, rajtoj, kaj devoj de la civitanoj, ktp., do pri „kvalitoj”, per nombraj esprimoj ĝenerale jam ne estas aplikeblaj, kaj komparoj inter diversaj landoj fariĝos tre malfacilaj. Kaj tie certe ne finiĝas la malfacilaĵoj. Ĝuste tie, kie civitanaĵoj liberoj apenaŭ ekzistas, estas tre danĝere kaj por la individuo, kaj por la Esperanto-movado perletere informi pri la situacio en kiu vivas la homoj en tia lando. Plia malfacilaĵo estas, ke eble legantoj ŝokiĝas, se iu nomas blanka tion, kion li opinias, pro la informoj en sia nacia gazetaro ktp., nigra. Tamen, malgraŭ ĉiuj ĉi tiuj malfacilaĵoj, eble Esperanto kaj kelkaj ĝiaj internaciaj gazetoj povus iomete helpi al pli bona informado pri vivkondiĉoj en diversreĝimaj landoj. Ĉe tio gravas ne nur komparo de ĉi tiuj diverslandaj vivkondiĉoj, gravas eĉ pli la demando ĉu la vivkondiĉoj en iu lando pliboniĝas, aŭ male, kaj ĉu la homoj ĝenerale kontentas, aŭ sentas sin sub netolerebla jugo. Kaj se, ekzemple, la plimultaj ĉinoj preferus la reĝimon de Maŭ Ze-tung ol tiun de Ĉang Kaj-ŝek, do kiu rajtus klopodi trudi al ili tamen tiun ĉi lastan? Kaj kion signifas indigniĝi, se iu ĉino esprimas sian opinion, ke nun la ĉina popolo estas liberigita de ĉinaj kaj de fremdaj parazitaj kaj subpremantoj? Se ĉi tio estas la sincera opinio de la informanto, ni estu dankaj pro ĉi tiu informo.

Ŝajnas ke ni devas konkludi ke la ebla porpaca influo de Esperanto — almenaŭ sub la hodiaŭaj kondiĉoj — estas ege malforta. Tamen, kio ŝajnas ankoraŭ entreprenbla, estu entreprenata!

PACO KAJ VALUTO.

Prelego de registar-direktoro d-ro NÖLLE (Koblenz)
dum la 25a SAT-kongreso en Düsseldorf.

Gekamaradoj!

Antaŭ kelkaj monatoj aŭ semajnoj mia malnova amiko profesoro R i s s o m el Hamburgo skribis al mi, ke li anoncis min al la SAT-kongreso en Düsseldorf, por ke mi prelegu pri la temo: „*Paco kaj Valuto*”, kvankam mi ne scipovis Esperanton. Tial mi do devis tre rapide eklerni vian lingvon, pardonu: nian lingvon. Do bonvolu pardoni miajn erarojn, ĉar mi ja estas novebakita Esperantisto. Mi estas feliĉa pri la fakto, ke mi estas la sola persono ĉi tie, kiu ne estas devigata aŭskulti mian balbutatan prelegon kaj miajn erarojn.

D-ro Zamenhof diris:

„La popoloj ankoraŭ ne interkompreniĝas kaj kondutas reciproke kiel fremduloj kaj vivas kune en reciproka malamikeco, ĉar oni ja ne komprenas unu la alian pro diverseco de la lingvoj. Estus paco” tiel li esprimis, kaj ankaŭ la urbestro de Düsseldorf, s-ro G o c k e l n antaŭ tri tagoj, „estus paco, se la diversaj popoloj sin bone konus kaj tiel vidus, ke la alilandanoj estas samtiaj homoj kiaj ili mem. Do oni povas aboli per interpopola komprenilo malamon kaj malamikecon.”

Certe: la divers-lingveco estis kaj estas unu kaŭzo de tiu malamikeco. Tial la mondhelp-lingvo, la Esperantomovado povos ludi gravan rolon tre vastan. Sed nun ni vidas la nepriskribeblajn sekvojn de du militoj kaj malgraŭ tio ankoraŭ ni vivas en epoko, dum kiu oni rigardas ĉion el vidpunkto de profito kaj milit-armado. La opinio de d-ro Zamenhof estas ĝusta, sed oni devas kompletigi ĝin, ĉar nur unu sama lingvo interpopola ne sufiĉas por definitive eviti militojn.

Mi rememorigas la militon antaŭ 90 jaroj inter Prusio kaj Aŭstrio, kvankam ambaŭ partioj militintaj parolis la saman gepatran lingvon; kaj samtempe la militon inter la nordaj kaj sudaj ŝtatoj de Usono. En la nuna jarcento intermilitis du sudamerikaj ŝtatoj, kvankam en ambaŭ oni parolis hispane. Hodiaŭ oni jam pensas pri tria mondmilito, dum kiu Germanoj batalus kontraŭ Germane-parolantoj.

Do: Esperanto sendube estas necesa, se oni volas eviti militojn, sed Esperanto ne sufiĉas por konservi la pacon, ĉar militoj havas certajn kaŭzojn ekonomiajn aŭ valutpolitikajn. Ĝis kiam tiuj kaŭzoj estos ekstermitaj, ni ĉiuj vivas kaj vivos en la minacanta danĝero de ĉiutempe eksplodebla nova milito.

El la gazetaro Esperantista mi vidis, ke la anoj de Karl Marx kaj la anoj de Silvio Gesell ne samopinias. Ni ne bezonas malĝoji pri tiu diferenco kaj malkonkordo; kontraŭe: estus tre enue, se ni, Esperantistoj, ĉiam kaj ĉie senescepte havus la samajn vidpunkton kaj opinion.